

УДК: 341.23:351.746:007

Жевелєва Ірина Сергіївна –
викладач СК-27 ННІ ІБ НА СБ України

Сприяння органами СБ України суб'єктам господарювання у збереженні інформації з обмеженим доступом як важлива складова створення конкурентоспроможної соціально-орієнтованої економіки

У статті розглядаються питання доцільності сприяння органами СБ України суб'єктам господарювання у збереженні інформації з обмеженим доступом і вплив такого сприяння на створення конкурентоспроможної соціально-орієнтованої економіки.

Ключові слова: Служба безпеки України, суб'єкти господарювання, конкурентоспроможна соціально-орієнтована економіка, інформації з обмеженим доступом.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Питання підвищення конкурентоспроможності стало чи не найважливішим для розвитку вітчизняної економіки. Формування конкурентоспроможної економіки постійно згадується серед пріоритетних завдань соціально-економічної політики держави, неодноразово закріплених Посланнями Президента України, програмами урядів, іншими документами високого рівня. Утвердження України як конкурентоспроможної високотехнологічної держави визначено Стратегією економічного і соціального розвитку України (2004–2015 рр.) “Шляхом європейської інтеграції” базовим принципом стратегічного курсу [1, с. 44]. Конкурентоспроможність національної економіки народжується і розвивається у внутрішньому середовищі країни в процесі конкурентного змагання між суб'єктами економічних відносин і є результатом взаємодії всіх суб'єктів економічних відносин у країні, а тому формується в органічному поєднанні реалізації інтересів суб'єктів різних рівнів і форм власності.

Зрозуміло, що для підвищення конкурентоспроможності необхідно стимулювати соціально-економічний і технологічний розвиток

й створювати систему розвиненого національного виробництва й потужного експортного потенціалу на основі високотехнологічних наукоємних галузей, добувної промисловості, металургійних галузей, що неможливо без законодавчих гарантій забезпечення безпеки суб'єктів господарювання, без державного сприяння їм у захисті інформації з обмеженим доступом, зокрема, комерційної таємниці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретичні й практичні аспекти досліджуваного питання знайшли відображення у працях наступних вітчизняних та зарубіжних вчених: І. Жалніної, Б. Катрушина, О. Савицької.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Обов'язок Служби безпеки України сприяти підприємствам, установам і організаціям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєвоважливим інтересам держави, прописаний у Законі України "Про Службу безпеки України" [2]. Проте ні на законодавчому рівні, ні в наукових колах досі не визначено чітких принципів, форм і напрямів такого сприяння. Разом з тим, не визначено і критерії віднесення відомостей, що становлять комерційну таємницю, до таких, чие розголошення "може завдати шкоди життєвоважливим інтересам України". В даній статті буде розроблено та аргументовано такі критерії, виходячи з потенційної шкоди, яку може завдати розголошення комерційної таємниці стратегічним галузям економіки нашої держави.

Метою статті є дослідження процесу сприяння органами СБ України суб'єктам господарювання у збереженні інформації з обмеженим доступом (наприкладі комерційної таємниці) як важлива складова створення конкурентоспроможної соціально-орієнтованої економіки.

Виклад основного матеріалу. В пункті 7 статті 24 Закону України "Про Службу безпеки України" зазначено, що Служба безпеки України зобов'язана "сприяти у порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам, організаціям та підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України".

Аналізуючи даний обов'язок, виникає запитання щодо критерію визначення підприємств, установ, організацій та підприємців, яким СБ України має сприяти у захисті комерційної таємниці. Ключовим визначальним фактором тут є саме поняття комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України. Постає питання, які саме відомості суб'єктів господарювання можуть завдати шкоду державі своїм розголошенням? У пункті 2.2. Стратегії національної безпеки України зазначено, що нагальними завданнями політики національної безпеки є захист таких життєво важливих національних інтересів України:

1. Утвердження конституційних прав і свобод людини і громадянина, створення умов для вільного розвитку людини, реалізації її творчого потенціалу через різноманіття форм суспільної організації.

2. Захист державного суверенітету України, її територіальної цілісності, недоторканності державного кордону.

3. Створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення підвищення рівня життя і добробуту населення.

4. Гарантування безпечних умов життєдіяльності населення, захисту і відновлення навколишнього природного середовища.

5. Збереження і розвиток духовних і культурних цінностей українського суспільства, зміцнення його ідентичності на засадах етнокультурної різноманітності [3].

У даній статті ми проаналізуємо важливість сприяння органами СБ України суб'єктам господарювання у збереженні комерційної таємниці як складову такого життєво важливого національного інтересу, як створення конкурентоспроможної, соціально-орієнтованої ринкової економіки.

В Академічному тлумачному словнику української мови визначено, що “сприяти” означає:

– позитивно впливати на що-небудь;
– створювати відповідні умови для здійснення, виконання і т.ін. чого-небудь;

– надавати допомогу в чому-небудь;
– створювати, викликати бажання виконувати яку-небудь дію [4].

Питання про участь органів СБ України у розробці заходів щодо захисту комерційної таємниці спільно з суб'єктами господарювання залишається дискусійним. Можна виділити два аспекти проблеми: коли в якості замовника продукції, що має властивості комерційної таємниці, виступає держава і, коли комерційна таємниця є власністю тільки підприємця.

У першому випадку доцільно говорити про обов'язковість співпраці СБУ та суб'єкта господарювання у процесі захисту комерційної таємниці. У другому випадку органи СБУ можуть сприяти підприємцю в забезпеченні комерційної таємниці, але для цього необхідно виконання таких умов:

– ініціатива має виходити від керівництва підприємства, зацікавленого у збереженні своїх комерційних секретів;
– повинні бути внесені корективи в чинне законодавство;
– мають бути виокремлені чіткі критерії, для розуміння, в яких випадках доцільно проводити дану роботу.

Сприяння органів СБ України суб'єктам господарювання може полягати в:

– наданні методологічної допомоги в організації роботи щодо захисту комерційної таємниці;

– наданні інформаційно-методичної допомоги у становленні СБУ великих недержавних структур, що здійснюють широкомасштабну зовнішньоекономічну діяльність, вигідну країні;

– інформуванні керівництва підприємства про факти, які потрапили в поле зору, що свідчать про витік комерційної таємниці;

– розслідуванні фактів витоку відомостей, що становлять комерційну таємницю, у випадках, коли цим наноситься істотна шкода державі чи це є наслідком дій іноземних спецслужб;

– підготовці фахівців для НГСБ.

На думку автора, доцільно досліджувати і розробляти механізми взаємодії, а не сприяння, тому що сприяння – це односторонній процес. Взаємодія ж, як мінімум, двосторонній. Це широкий загальний термін, що позначає таку сумісну дію кількох об'єктів або суб'єктів, при якій результат дії одного з них впливає на інші.

Насправді, для забезпечення сталого функціонування певної системи, в нашому випадку – це система захисту комерційної таємниці, необхідний зворотній зв'язок. У подальших наукових дослідженнях автором буде проводитись детальна розробка форм взаємодії. В рамках даної статті зупинимось лише на загальному окресленні можливих напрямів взаємної діяльності.

Як відомо, розголошення або витік комерційної таємниці підприємства може завдати значної шкоди його економічній безпеці, що негативно відобразиться на всій його діяльності та, в залежності від важливості втрачених відомостей, навіть призвести до її припинення. Звідси впливає нагальна потреба в розробленні критеріїв визначення особливо важливих підприємств, форм і методів сприяння їм і взаємодії СБ України у збереженні комерційної таємниці. Ми вважаємо, що визначальним фактором для визначення таких підприємств є їх ефективна діяльність у стратегічних галузях економіки і/або належність до стратегічно важливих підприємств (далі – СВП).

У програмі економічних реформ на 2010–2014 роки зазначено необхідність підвищення ефективності державного контролю за діяльністю підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави [5].

Як згадувалось вище, дуже важливою є розробка критеріїв, які дозволять визначити, які саме відомості суб'єкта господарювання доцільно захищати ще й силами держави і, яким саме підприємствам, установам і організаціям СБ України повинна сприяти у захисті комерційної таємниці. У рамках даної статті автор зупиниться на економічному критерії такого вибору, який полягає у визначенні підприємств, які мають стратегічне значення для економіки держави.

Визначення переліку об'єктів, які мають стратегічне значення, є першочерговим завданням держави, бо саме ці установи створюють фундамент для забезпечення національної безпеки та національних інтересів країни. При дослідженні обраного напрямку виникає низка питань, які стосуються визначення стратегічних галузей економіки та об'єктів, що до них належать. Слід зауважити, що законодавство України не має чітких визначень і переліку стратегічно важливих галузей економіки. Це значною мірою ускладнює процес ідентифікації установ, які забезпечують їх функціонування.

Поняття “стратегічні галузі економіки” та “стратегічно важливі підприємства” пов'язані між собою, а саме діяльність таких підприємств становить фундамент розвитку вищезгаданих галузей. На думку І. О. Жалніної, логічним видається наділення статусом СВІП лише тих підприємств, які належать до стратегічних галузей економіки. У науковій літературі, натомість, існує протилежна точка зору: “стратегічно важливі підприємства можуть відноситися до стратегічних галузей економіки, а також до тих, що не мають такого статусу, тобто стратегічним визначається підприємство і нестратегічної галузі економіки [6, с. 22]. Аналіз ситуації в Україні, яка викладена в даній статті, аргументує нашу точку зору, що, дійсно, стратегічно важливі підприємства можуть як належати, так і не належати до стратегічних галузей економіки держави.

В Україні існують різні підходи до визначення поняття “стратегічно важливі підприємства”. Так, І. О. Жалніна визначає їх як “підприємства, діяльність яких суттєво впливає на безпеку та ефективність національної економіки, її інноваційний розвиток, а також життєдіяльність населення шляхом реалізації науково-технічного, інноваційного, експортного, інфраструктурного потенціалу, виробництва прогресивної, соціально значущої або імпортозамінної продукції завдяки наявності особливих умов функціонування чи стратегічного ефекту як здатності отримувати економічний ефект або запобігати втратам, зумовленим неможливістю реалізувати інтереси майбутнього розвитку підприємства чи відповідної сфери діяльності” [6, с. 24].

Б. Катрушин вважає, що це – сукупність підприємств, діяльність яких суттєво впливає на загальні умови функціонування галузей економіки, безпеку країни та життєдіяльність населення; розвиток науково-технічного, інноваційного та експортного потенціалу; виконання містоутворювальних функцій; виробництво прогресивної, конкурентоспроможної, імпортозамінної чи соціально значущої продукції; забезпечення зайнятості населення, поповнення бюджетів, а також тих, що мають унікальні виробництва завдяки природним, екологічним, історичним або культурним чинникам [7, с. 103].

О. Савицька визначає стратегічно важливі підприємства як підприємства, діяльність яких спрямована на забезпечення національної безпеки,

конкурентоспроможності та незалежності держави; підвищення економічного (природного, трудового, наукового, технічного, технологічного, інформаційного, інноваційного, експортного, інфраструктурного) потенціалу країни на основі інноваційної моделі її розвитку; забезпечення країни життєво необхідними товарами (роботами, послугами), сировинними, енергетичними, іншими виробничими і споживчими ресурсами; виведення української економіки на новий рівень науково-технічного розвитку [8, с. 166].

На нашу думку, стратегічно важливими галузями економіки країни є такі, які забезпечують національну безпеку, конкурентоспроможність держави, підвищують її економічний потенціал з урахуванням її спеціалізації та інноваційних пріоритетів розвитку.

Функціонування будь-якої галузі економіки залежить від стану розвитку сукупності підприємств і організацій, які характеризуються спільністю ознак виробничо-господарської діяльності. Тобто, рівень розвитку стратегічних галузей економіки України залежить від ефективності діяльності підприємств, які мають стратегічно важливе значення для економіки і безпеки держави [8, с. 166].

В Україні визначення стратегічно важливих підприємств як окремих об'єктів законодавчого врегулювання розпочалося ще в серпні 1997 р., коли було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави" від 21 серпня 1997 р. № 911, де було перераховано 1088 підприємств, які підпорядковувалися 26 об'єктам управління в 24 областях України та АР Крим. У 2004 році відбулося прийняття нової Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави" від 23 грудня 2004 р. № 1734 і скасування попередньої. В новоприйнятому документі було перераховано 424 підприємства, які підпорядковувалися 14 об'єктам управління у 24 областях України й АР Крим. У 2003 році з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України "Про визначення критеріїв віднесення підприємств (організацій) до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави" від 15 травня 2003 р. № 695 (втратила чинність) було вперше наведено характеристики, за якими підприємство могло отримати статус "стратегічно важливого підприємства". Але в 2010 році цей документ втратив чинність у зв'язку з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України "Про визначення критеріїв віднесення об'єктів державної власності до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави" від 3 жовтня 2010 р. № 999.

В останній Постанові зазначено, що до об'єктів державної власності, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, належать суб'єкти господарювання державного сектору економіки, які відповідають одному або декільком із 17 критеріїв [9, с. 47].

Варто зазначити, що цей нормативно-правовий акт обмежується лише наведенням характеристик об'єктів державної власності, які можуть отримати особливий статус, ігноруючи при цьому підприємства інших форм власності. Це питання й дотепер залишається неврегульованим і потребує чітких роз'яснень з приводу умов набуття чи втрати суб'єктом господарювання статусу стратегічно важливого, тому що разом з тим, у Постанові Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 року № 1734 “Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави” наведено перелік підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави. Проаналізувавши вищезазначену Постанову, робимо висновок, що стратегічно важливі підприємства можуть мати різний організаційно-правовий статус і належати як до малих, так і до середніх чи великих підприємств.

Аналіз організаційно-правових форм господарювання СВІП показав, що серед 395 підприємств є: 174 корпоративні підприємства (ВАТ (ПАТ) – 163, ЗАТ (ПрАТ) – 7, ТОВ – 3, ДАТ – 1); 215 унітарних підприємств (державних – 214, з них казенних – 18 шт.; комунальних – 1); 6 об'єднань підприємств (концерни – 2, холдингові компанії – 4). Слід зауважити, що до СВІП зараховують підприємства, які фактично перебувають у власності іноземних інвесторів, що є наслідком відсутності чітких вимог до структури капіталу досліджуваних організацій та становить значну загрозу національній безпеці держави [8, с. 169].

Ми вважаємо, що зазначений перелік не є вичерпним. Так, не враховано економічні показники діяльності підприємств, можливі втрати держави від припинення їх діяльності.

Як приклад, можна навести кондитерську корпорацію “Roshen”, яку не включено до переліку підприємств, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України [10].

Корпорація “Roshen”, один із найбільших на Україні виробників кондитерських виробів, включає в себе Київську, Маріупольську (Донецька обл.), Кременчуцьку (Полтавська обл.) і дві Вінницькі кондитерські фабрики, маслomorphicний комбінат “Бершадьмолоко”, Літинський племзавод (обидва – Вінницька обл.), а також Липецьку фабрику Roshen (РФ), Клайпедську кондитерську фабрику (Литва) і фабрику Bonbonetti Choco (Угорщина). Загальний обсяг виробництва продукції сягає 410 тис. т на рік.

Нагадаємо, що Росспоживнагляд 29 липня 2013 року ввів заборону на поставки в РФ кондитерської продукції з українських фабрик корпорації “Roshen” у зв'язку з її невідповідністю вимогам до якості. Сумарні втрати кондитерської корпорації “Roshen”, підприємств-суміжників і бюджетів усіх рівнів від уведеної Росією заборони на постачання в цю країну продукції корпорації можуть скласти до кінця року понад 1 млрд грн (близько

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

\$123 млн за поточним курсом), повідомив директор з розвитку корпорації “Roshen” Євген Вовчановський. Це сукупні втрати: несплачені податки, нарахування зарплати, соціальні внески. Варто враховувати, що втрати понесуть і суміжні підприємства, які є постачальниками корпорації [11]. Результатом заборони є те, що вирішення даного питання перейшло на державний рівень. Так, за даними Інтерфаксу, в жовтні 2013 року Міністерство аграрної політики та продовольства України звернулося до Міністерства сільського господарства РФ із проханням сприяти поверненню кондитерської продукції Roshen на російський ринок [12].

Тому, при розробці економічного критерію з метою виокремлення підприємств-об'єктів сприяння для СБ України при захисті комерційної таємниці слід проаналізувати галузі – найбільші експортери продукції за межі України, а також підприємства, діяльність яких приносить значний прибуток бюджету України.

8 жовтня 2013 року опубліковано рейтинг “200 найбільших компаній” журналу “Forbes-Україна”, де відображено найбільші недержавні компанії по прибутках. Із рейтингу виключено компанії, які більш ніж на 50 % належать державі (при складанні рейтингу Forbes спирався на доступні дані, наприклад, на консолідовану звітність холдингів. За холдингами, що не консолідують фінансові результати, наведено оціночні дані. У ряді випадків вони отримані з урахуванням частки ринку або даних про виробництво. Виручкою холдингів, консолідовані показники яких порівняльними методами оцінити неможливо, Forbes вважав виручку материнської компанії, або найбільшої компанії групи) [13].

Також, при розробці економічного критерію вибору підприємств, яким Служба безпеки України повинна “сприяти” у захисті комерційної таємниці, не можна не враховувати такий показник діяльності підприємства, як участь у тендерах, які організовують компанії, що належать державі. Тому що збір у роботі підприємства, яке виграло тендер і продає товари або надає послуги державі, є прямою загрозою економічній, і, відповідно, національній безпеці України.

Фахівці-аналітики вищевказаного Інтернет-порталу Forbes-Україна в рамках проекту “Рейтинг тендерних чемпіонів” [14] систематизували дані загальнодержавного порталу “Державні закупівлі” й вивели рейтинг компаній, які найбільше заробляють на держзакупівлі. Враховувались результати тендерів, які організували державні підприємства чи організації, а виграла приватні компанії. В рамках даного рейтингу представлено більше 346 компаній, які протягом року виграла тендери і заключили угоди на суму від 12,304.46 млн грн (перше місце) до 0,10 млн грн (346 місце).

Так, у першу десятку за загальною вартістю укладених угод за рік, увійшли:

- 1) Газпромбанк (12,304.46 млн грн/рік)

- 2) Прем'єр-лізинг (9,307.96 млн грн/рік)
- 3) Укрсхідпостачання (5,681.43 млн грн/рік)
- 4) Траст-інвест (4,408.64 млн грн/рік)
- 5) СМСС (2,975.90 млн грн/рік)
- 6) Київенерго (2,236.02 млн грн/рік)
- 7) Укрпостач-Нафтотрейд (2,146.15 млн грн/рік)
- 8) Мебіус констракшн Юкрейн (2,145.92 млн грн/рік)
- 9) Укренергомонтаж (1,776.00 млн грн/рік)
- 10) Торговий дім "Східвуглемаш" (1,668.85 млн грн/рік) [14].

Варто зазначити, що жодна з цих компаній не знаходиться у переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, визначених Кабінетом Міністрів України у Постанові № 1734 [10]. Проте, не складно оцінити шкоду, яку може заподіяти припинення роботи кожного з наведених підприємств.

Поряд з цим, слід зупинитися ще на такій категорії, як "великий платник податків". У законодавстві України, а саме, у Податковому кодексі України [15] визначено, що великий платник податків (ВПП) – це юридична особа, в якій обсяг доходів від усіх видів діяльності за останні чотири послідовні (звітні) квартали перевищує п'ятсот мільйонів гривень або загальна сума сплачених до Державного бюджету України податків за платежами, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи, за такий самий період перевищує дванадцять мільйонів гривень. Усі ВПП у порядку, визначеному законодавством, включаються до Реєстру великих платників податків. У чинному Реєстрі великих платників податків на 2013 рік, затвердженому Наказом Державної податкової служби України від 17 вересня 2012 року № 837, перелічено 1486 підприємств [16]. Додамо, що 7 жовтня 2013 року Наказом Міністерства доходів і зборів України № 543 затверджено Реєстр великих платників податків на 2014 рік, який налічує вже 2131 компанію.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Створення конкурентноспроможної соціально-орієнтованої економіки неможливе без створення умов для сталого функціонування стратегічно важливих галузей і підприємств. Розголошення інформації з обмеженим доступом суб'єктів господарювання, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, може завдати шкоди не тільки самому суб'єкту, але й національній безпеці країни.

У даній статті автором було виокремлено економічний критерій для визначення підприємств, установ і організацій, розголошення комерційної таємниці яких може завдати шкоди життєво важливим інтересам України і, які, тим самим, мають бути об'єктами сприяння органів СБ України у захисті комерційної таємниці.

Безперечно, питання визначення чіткого переліку компаній з використанням економічного критерію є доволі дискусійним. Проте, можна виділити основні положення для подальшого наукового опрацювання та узагальнення. Так, на нашу думку, до переліку підприємств, яким СБ України повинна сприяти у збереженні комерційної таємниці, доцільно включити:

1. Підприємства, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави (визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. № 1734).

2. Підприємства – великі платники податків (визначені Реєстром великих платників податків на 2013 та 2014 роки).

3. Підприємства – переможці державних тендерів на постачання товарів і надання послуг, припинення яких може завдати шкоди життєвоважливим інтересам України.

4. Великі підприємства України, припинення або збій у діяльності яких може завдати шкоди економічній безпеці України. Сюди ж доцільно віднести і компанії – найбільші експортери товарів за межі держави.

Список використаних джерел

1. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки “Шляхом Європейської інтеграції” / Авт. кол. : А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. ; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

2. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-XII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

3. Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України : Указ Президента України від 8 черв. 2012 р. № 389/2012 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/389/2012>.

4. Академічний тлумачний словник української мови : [в 11 т.] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://sum.in.ua/s/spryjaty>.

5. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки [Електронний ресурс] / Комітет з економічних реформ при Президентові України. – Режим доступу :

http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.

6. Жалніна І. О. Науково-методичні основи державного регулювання стратегічно важливих підприємств : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 / І.О. Жалніна ; Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України. – К. : НДЕІ МБУ, 2008. – 186 с.

7. Катрушин Б. М. Питання визначення стратегічно важливих підприємств для економіки та безпеки країни / Б. М. Катрушин // Формування ринкових відносин в Україні. – 2002. – № 19. – С. 103–106.

8. Савицька О. І. Проблеми законодавчого врегулювання діяльності стратегічно-важливих підприємств на території України / О. І. Савицька // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво : наук.-виробнич. журнал. – Запоріжжя, 2012. – № 5 (68). – С. 166–171.

9. Про визначення критеріїв віднесення об'єктів державної власності до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 2010 р. № 999 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 84. – С. 47.

10. Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 груд. 2004 р. № 1734 / [Електронний ресурс] – Режим доступу :

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1734-2004-%D0%BF>.

11. Roshen оценивает потери Украины от запрета поставок его продукции в Россию в 1 млрд грн в 2013 г. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://interfax.com.ua>.

12. Мінагропрод України просить Мінсільгосп РФ сприяти поверненню продукції Roshen на російський ринок / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://ua.interfax.com.ua/news/general/170325.html>.

13. 200 найбільших компаній журналу “Forbes-Україна” / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://forbes.ua/ratings/2>.

14. Рейтинг тендерних чемпіонів / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://forbes.ua/ratings/company>.

15. Податковий кодекс України : за станом на 13 листоп. 2013 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755>.

16. Офіційний сайт Міністерства доходів і зборів України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://minrd.gov.ua>.

В статье рассматриваются вопросы целесообразности содействия органов СБ Украины субъектам хозяйствования в сохранении информации с ограниченным доступом и влияния такого содействия на создание конкурентной социально-ориентированной экономики.

The article deals with the issue of the promotion of the commercial organizations to keep restricted information safe by the Security Service of Ukraine and how they affect creation of a competitive socially-oriented economy.

Стаття надійшла до редакції журналу 9 грудня 2013 року.